

Kohtuasi C-82/21

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

9 veebruar 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie
(Varssavi kesklinna rajoonikohus, Poola)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

13. oktoober 2020

Hagejad:

B.S.

L.S.

Kostja:

M.

Põhikohtuasja ese

Nõue mõista välja rahasumma põhi- ja intressimaksete eest, mis tasuti keelatud lepingutingimusi sisaldava hüpoteeklaenu lepingu alusel alusetult.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Liidu õiguse, eelkõige nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ artikli 6 lõike 1 ja artikli 7 lõike 1, samuti võrdvärsuse põhimõtte, tõhususe põhimõtte ja õiguskindluse põhimõtte tõlgendamine; ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimus

Kas nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes ning võrdvärsuse

põhimõtet, tõhususe põhimõtet ja õiguskindluse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormide selline tõlgendamine kohtupraktikas, mille kohaselt tarbija nõue maksta tagasi müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel sõlmitud lepingu alusel alusetult makstud summad, aegub kümneaastase tähtaja möödudes, mida arvestatakse alates tarbijapoolse kohustuse igakordsest täitmisest, isegi juhul, kui tarbija ei olnud teadlik lepingutingimuse ebaõiglasest iseloomust?

Liidu õigus

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes põhjendused 21 ja 24, artikli 6 lõige 1, artikli 7 lõiked 1 ja 2.

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

23. aprilli 1964. aasta tsiviilseadustik (Kodeks cywilny) (*Dz. U.* nr 16, jrk nr 93, muudetud redaktsioonis), edaspidi „tsiviilseadustik“.

Õigust ei või kasutada viisil, mis oleks vastuolus selle õiguse sotsiaal-majandusliku eesmärgiga või sotsiaalse kooseksisteerimise põhimõtetega. Omaniku sellist tegevust või tegevusetust ei käsitata õiguse kasutamisenä ning sellele ei laiene kaitse (artikkel 5).

Tarbija on füüsiline isik, kes teeb ettevõtjaga juriidilise tehingu, mis ei ole otseselt seotud tema majandus- või kutsetegevusega (artikkel 22¹).

Kui seaduses ette nähtud eranditest ei tulene teisiti, kohaldatakse varaliste nõuete suhtes aegumist (artikli 117 § 1).

Pärast aegumistähtaja möödumist võib isik, kelle vastu on nõue esitatud, nõude rahuldamisest keelduda, välja arvatud juhul, kui ta loobub tuginemast aegumise vastuväitele. Ent aegumise vastuväitele tuginemisest loobumine enne aegumistähtaja möödumist on tühine (artikli 117 § 2).

Kui erinormis ei ole sätestatud teisiti, on aegumistähtaeg kümme aastat ja perioodiliste maksete ja ettevõtte juhtimisega seotud nõuete puhul kolm aastat (artikkel 118 kuni 8.7.2018 kehtinud redaktsioonis).

Kui erisättes ei ole sätestatud teisiti, on aegumistähtaeg kuus aastat ning perioodiliste maksete ja ettevõtte juhtimisega seotud nõuete puhul kolm aastat. Aegumistähtaeg lõpeb siiski kalendriaasta viimasel päeval, välja arvatud juhul, kui aegumistähtaeg on lühem kui kaks aastat (artikkel 118 alates 9.7.2018 kehtinud redaktsioonis).

Aegumistähtaeg hakkab kulgema päevast, mil nõue muutub sissenõutavaks. Kui nõude sissenõutavaks muutumine sõltub sellest, kas õigustatud isik teeb konkreetse toimingut, hakkab tähtaeg kulgema päevast, mil nõue oleks muutunud

sissenõutavaks, kui õigustatud isik oleks tegutsenud esimesel võimalusel (artikli 120 § 1).

Aegumistähtaja kulgemine katkeb, kui: 1) algatatakse mis tahes toiming kohtus või muus asutuses, kes on pädev kõnealust liiki asju menetlema või täitmisele pöörama, või vahekohtus, kui selle toimingu eesmärk on nõude uurimine, tuvastamine, rahuldamine või tagamine; 2) isik, kelle vastu nõue on esitatud, võtab nõude omaks; 3) algatatakse vahendusmenetlus (artikli 123 § 1).

Pärast iga katkemist hakkab aegumistähtaeg uuesti kulgema (artikli 124 § 1).

Kui aegumistähtaja kulgemine katkeb menetlustoimingu tõttu kohtus või muus asutuses, mis on määratud seda liiki hagisid läbi vaatama või teatud tüüpi nõudeid täitmisele pöörama, või vahekohtus või kui algatatakse vahendusmenetlus, ei hakka aegumistähtaeg uuesti kulgema, kuni menetlus ei ole lõpetatud (artikli 124 § 2).

Tarbijalepingu tingimused, mida ei ole eraldi kokku lepitud, ei ole tarbijale siduvad, kui need kujundavad tarbija õigusi ja kohustusi viisil, mis on vastuolus heade kommetega ja kahjustavad tõsiselt tarbija huve (keelatud lepingutingimused). See ei kehti tingimuste kohta, mis puudutavad poolte põhisooritusi, eelkõige hinda või tasu, kui need on sõnastatud üheti mõistetavalt (artikli 385¹ § 1).

Kui mõni lepingutingimus ei ole § 1 alusel tarbijale siduv, jääb leping ülejäänud osas pooltele siduvaks (artikli 385¹ § 2).

Lepingutingimused, mida ei ole eraldi kokku lepitud, on need, mille sisu ei saanud tarbija tegelikult mõjutada. Eelkõige on need lepingutingimused, mis sisalduvad teise lepingupoole koostatud lepingu tüüpvormis (artikli 385¹ § 3).

Tingimuse eraldi kokkuleppimise tõendamise koormis lasub sellele viitaval isikul (artikli 385¹ § 4).

Lepingutingimuste vastavust headele kommetele hinnatakse lepingu sõlmimise hetke seisuga, võttes arvesse lepingu sisu, selle sõlmimise tingimusi ning arvestades muude lepingutega, mis on kõnealuse lepinguga seotud ja hõlmavad vaatluse all olevat tingimust (artikkel 385²).

Igäüks, kes on saanud teise isiku arvel ilma õigusliku aluseta varalist kasu, on kohustatud mitterahalise kasu välja andma ja kui see ei ole võimalik, siis selle väärtuse hüvitama (artikkel 405).

Eelmiste artiklite sätteid kohaldatakse eelkõige alusetute soorituste suhtes (artikli 410 § 1).

Sooritus on alusetu, kui selle teinud isik ei olnud üldse kohustatud või ei olnud kohustatud isiku ees, kelle kasuks ta soorituse tegi, või kui soorituse alus on ära

langenud või kui soorituse kavandatud eesmärki ei ole saavutatud või kui soorituse tegemiseks kohustav õigustoiming oli tühine ega ole pärast soorituse tegemist muutunud kehtivaks (artikli 410 § 2).

Õigus nõuda õigusvastase teo tõttu kantud kahju hüvitamist aegub kolme aasta jooksul alates kuupäevast, mil kannatanu sai teada kahjust ja kahju hüvitama kohustatud isikust. See tähtaeg ei või siiski olla pikem kui kümme aastat alates päevast, mil kahjustav sündmus on toimunud (tsiviilseadustiku artikkel 442¹ § 1 kuni 26.6.2017 kehtinud redaktsioonis).

Õigus nõuda õigusvastase teo tõttu kantud kahju hüvitamist aegub kolme aasta jooksul alates kuupäevast, mil kannatanu sai või võis vajaliku hoolsuse korral saada teada kahjust ja kahju hüvitama kohustatud isikust. See tähtaeg ei või siiski olla pikem kui kümme aastat alates päevast, mil kahjustav sündmus on toimunud (tsiviilseadustiku artikkel 442¹ § 1 kuni 27.6.2017 kehtinud redaktsioonis).“

Kohtuasja asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Pooled sõlmisid 2006. aastal Šveitsi frangi kursiga indekseeritud hüpoteeklaenu lepingu, mille alusel pidi põhikohtuasja kostja andma hagejatele laenu maja ehitamise kulude rahastamiseks. Laenu indekseerimise vääring oli Šveitsi frank. Laenuperiood oli 360 kuud ehk 8.8.2006–5.8.2036. Laenu maksti tagasi vähenevate põhiosa- ja intressimaksetena. Esialgu oli laenu aastane intressimäär 2,25%, seejuures ajutiselt (perioodil, mil laen oli kindlustatud) tõsteti see 3,25%-le. Pank andis hüpoteeklaenu, mis oli indekseeritud Šveitsi frangi ostukursiga panga kursitabeli alusel. Šveitsi frankides nomineeritud laenu summa määratakse kindlaks Šveitsi frangi ostukursi alusel, mis on esitatud panga valuutavahetustabelis laenu/osamakse tasumise päeva ja tunni seisuga. Laenu suhtes kohaldati muutuvat intressimäära, mis määratakse lepingu sõlmimise kuupäeval kindlaks lepingus määratud tasemel. Laenukurssi võis muuta, kui asjaomase vääringu baaskurss muutub ning muutuvad valuuta- ja kapitalituru finantsparameetrid riigis, mille valuuta on indekseerimise aluseks. Igakuised laenu põhiosa- ja intressimaksed tasuti Poola zlottides pärast nende ümberarvestamist Šveitsi frangi müügikursi järgi tagasimaksepäeval kehtiva panga kursitabeli alusel.
- 2 8.12.2008 sõlmisid pooled laenulepingu lisa, mille kohaselt oli laenuintressi suuruseks baasintress LIBOR 3M, millele lisandus panga marginaal 0,57 protsendipunkti, mis on kogu laenuperioodi jooksul püsiv.
- 3 Hagejad taotlesid oma hagis, et kostjalt mõistetakse nende kasuks välja 74 414,52 Poola zloti suurune summa koos seadusjärgse viivisega alusetu kasu väljaandmiseks, mille kostja sai hagejate arvel seoses hagejatelt 04.08.2006 sõlmitud Šveitsi frangiga indekseeritud hüpoteeklaenulepingu alusel sisse nõutud laenu põhiosa- ja intressimaksetega. Hagejad osutasid ka, et juhul, kui viidatud lepingutingimuste ebaõiglaseks tunnistamise tagajärjel osutub tühiseks kogu leping, on kostja kohustatud maksma hagejatele tagasi kõik laenumaksed, mis on

tasutud ajavahemikus 5.10.2006 kuni 5.3.2010. Oma vastuses hagile palus kostja jätta hagi rahuldamata.

- 4 Kohtuistungil kinnitasid hagejad, et ükski nende poolt vaidlustatud laenulepingu tingimus ei olnud kostjaks oleva pangaga eraldi kokku lepitud. Panga töötajad ei tutvustanud hagejatele Šveitsi frangi ja Poola zloti ajaloolisi kurse ega teavitanud neid, et laenulepingu sõlmimise tõttu on hagejad kohustatud kandma vahetuskursiga seotud kulud ja vahetuskursiriski. Hagejaid ei teavitatud viisist, kuidas nad saaksid piirata vahetuskursiriske; samuti ei selgitatud neile, kuidas kostja pank koostab oma valuutakursitabeli ja kuidas ta määrab kindlaks vahetuskursiga seotud kulud. Hagejaid ei teavitatud ka sellest, milliste põhimõtete alusel nende laenuintressi muudetakse, eelkõige sellest, milliseid parameetreid pank intressi muutmise üle otsustamisel arvesse võtab. Laenulepingu sõlmimise ajal ei olnud hagejatel juriidilist ega majandusharidust, pangas ega teistes finantsasutustes töötamise kogemust ega tulusid ega sääste Šveitsi frankides.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid liikmesriigi kohtus

- 5 Hagejate sõnul sisaldab analüüsiv leping ebaõiglasi lepingutingimusi, mis puudutavad laenu põhisumma ja intressimaksete konverteerimist Šveitsi frangi kursi alusel (§ 7 lõige 2 ja § 11 lõige 5) ja kostja õigust muuta laenuintressi (§ 10 lõige 2). Hagejate sõnul toob nende sätete tühisus kaasa selle, et kostja nõudis neilt sisse liiga suured laenumaksed ja seega nõuavad hagejad, et kostja tasuks 74 414,52 Poola zloti suuruse summa, mis kujutab endast erinevust makstud igakuiste tagasimaksete (213 305,35) ja nende tagasimaksete õige summa (138 890,83) vahel ajavahemiku 7.9.2009–6.6.2017 eest. Kostja aga on seisukohal, et poolte sõlmitud laenuleping ei ole tühine ega sisalda keelatud lepingutingimusi. Kostja esitas ka aegumise vastuväite.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 6 Käesolevas kohtuasjas vaidlevad hagejad vastu laenulepingus sisalduvatele nn ümberarvestustingimustele, mis tulenevad kostja kasutatud lepinguvormist (§ 7 lõige 1 ja § 11 lõige 4), ja nn muutuvale intressimäärale (§ 10 lõige 2 esialgses sõnastuses). Neid tingimusi on korduvalt kohtulikult kontrollitud ja need on peaaegu alati loetud ebaõiglasteks tingimusteks tsiviilseadustiku artikli 385¹ § 1 tähenduses. Vaidluse ese on aga nende tingimuste õigusvastasuse tagajärjed. Mis puudutab nende sätete mittesiduvuse tagajärge, siis praeguses kohtupraktikas on kaks vastandlikku seisukohta. Esimese seisukoha järgi tuleb välisriigi vääringuga indekseeritud laenu lepingut pärast ümberarvestustingimuse eemaldamist käsitleda zlottides laenulepinguna. Teise seisukoha järgi aga muutub kogu laenuleping keelatud ümberarvestustingimuse eemaldamise tagajärjel tühiseks. Ka muutuva intressimäära tingimuse mittesiduvuse tagajärgede (§ 10 lõige 2) küsimuses on kohtupraktikas kaks suunda. Esimese kohaselt tuleb laenulepingut pärast muutuva intressimäära tingimuse eemaldamist käsitleda püsiva, laenulepingu sõlmimise päeval kehtinud intressimääraga lepinguna. Teise (praegu valdava) kohtupraktika

suuna kohaselt muutub laenuleping muutuva intressimäära tingimuse kõrvaldamisega tühiseks.

- 7 Eeltoodut arvestades kavatseb Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (Varssavi kesklinna rajoonikohus, Poola) tuvastada, et poolte vahel sõlmitud laenulepingut võib pidada tervikuna tühiseks tulenevalt kas ümberarvestustingimuse või muutuva intressimäära tingimuse tunnistamisest ebaõiglaseks (§ 10 lõige 2) või ka mõlema tingimuse tunnistamisest ebaõiglaseks. Siinne kohus võtab sellega seoses arvesse, et lepingu § 10 lõike 2 sisu muudeti 8.12.2008 sõlmitud lisaga, kuid lepingutingimuse ebaõigluse hindamisel tuleb lähtuda lepingu sõlmimise kuupäevast (tsiviilseadustiku artikkel 385²), samas kui selle tunnistamine, et lepingu § 10 lõige 2 on lepingu tühisuse kaasa toov ebaõiglane lepingutingimus, tähendaks, et leping on tühine *ex tunc* (alates algusest), ja seega oleks hilisema lepingu lisa sõlmimine tulemusetu. Kogu laenulepingu tühisuse tuvastamine tähendaks, et kõik selle alusel tsiviilseadustiku artikli 410 § 2 kohaselt tasutud summad muutuksid alusetult tasutuks ja need tuleks seega tagasi maksta tsiviilseadustiku artikli 405 alusel koostoimes tsiviilseadustiku artikli 410 §-ga 1. Seega saaks ka kostja nõuda hagejatelt neile antud laenuga võrdse summa (455 000 zlotti) tagasimaksmist, hagejad aga saaksid kostjalt nõuda kõigi seni tasutud laenumaksete tagastamist.
- 8 Seoses kostja esitatud aegumise vastuväitega, mis võib suures osas takistada hagejate nõude rahuldamist, on kohus kontrollinud selle põhjendatust ja leiab, et hagejate nõude suhtes tuleb kohaldada üldist aegumistähtaega, mis on enne 9.7.2018 esitatud hagide puhul kümme aastat (tsiviilseadustiku artikkel 118). Siinkohal on põhiküsimus selle hindamises, mis hetkest hakkas kulgema hagejate nõude esitamise tähtaeg ja otsustavaks on seejuures tsiviilseadustiku artikli 120 § 1 esimene lause. Kohtupraktikast tuleneb, et alusetu rikastumisega (alusetult tasutud maksetega) seotud nõude korral arvestatakse seda tähtaega alates päevast, mil tulu (sooritus) oleks tulnud välja anda, kui võlausaldaja nõudis võlgnikult võla tasumist võimalikult kiiresti, ehk sellise aja jooksul alates alusetu tulu saamisest, mis on vajalik selle tagastamiseks põhjendamatu viivitusega. Aegumistähtaja alguse puhul ei ole oluline see, millal kohustuse täitja sai teada, et kohustus täideti alusetult, ega ka see, millal ta tegelikult nõudis võlgnikult summa tagastamist. Ülaltoodud järeldusi kohaldatakse ka tühiste lepingutingimuste alusel alusetult tasutud summade tagasitäitmisele juhtumitel, kus pool ei saanud aru, et need tingimused ei kehti. Selle tagajärjel tuleks käesolevas kohtuasjas asuda seisukohale, et nõue maksta tagasi kõik osamakset ajavahemiku 5.10.2006–5.3.2010 eest aegus kümme aasta möödumisel alates eri laenumaksete tasumise kuupäevadest. Kuna käesolevas kohtuasjas esitati maksenõue 7.8.2019, tähendab see, et nõue on aegunud kõikide selliste osamaksete eest, mis on tehtud rohkem kui kümme aastat enne nõude esitamise kuupäeva (7.8.2019) ehk enne 7.8.2009. Neil asjaoludel küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas tsiviilseadustiku artikli 120 §-le 1 antud tõlgendus on kooskõlas nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ artikli 6 lõikega 1 ja artikli 7 lõikega 1 ning võrdväarsuse, tõhususe ja õiguskindluse põhimõtetega.

9 Tarbijakaitse ei ole absoluutne¹ ning liidu õigusega on kooskõlas, kui õiguskindluse huvides määratakse mõistlik hagi aegumistähtaeg². Samas ei tohi tarbijakaitse tagamisele suunatud liikmesriigi õigusnormid olla ebasoodsamad võrreldes tingimustega, mis kehtivad riigisisestele olukordadele (võrdväarsuse põhimõte), ega tohi olla sätestatud selliselt, et nad muudavad liidu õiguskorraga antud õiguste kasutamise praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte)³. Tarbijate õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile tagamiseks vajalike ja tõhusate vahendite hulka peab kuuluma võimalus esitada hagi või esitada vastuväide mõistlikel menetluslikel tingimustel, mistõttu tarbijatele antud õiguste kasutamise puhul ei kehtiks tingimused, eelkõige tähtjad või kulud, mis piiravad direktiivist 93/13 tulenevate õiguste kasutamist⁴. Sellest jäeldub, et liidu õigusega ei ole vastuolus liikmesriigi õigusnormid, millega ajaliselt piiratakse tühisuse tuvastamisel rajaneva tagasitaitmisnõude esitamise võimalusi, tingimused, et järgitakse võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtteid.⁵ Seega tuleb analüüsida, kas konkreetne tarbija esitatud hagi aegumise kord tagab võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtete järgimise. Tähtaeg peab olema reaalselt piisav tõhusa õiguskaitsevahendi ettevalmistamiseks ja esitamiseks.⁶ Tarbija nõude aegumist reguleerivate õigusnormide analüüs ei tohi siiski piirduda aegumistähtaja kestuse arvessevõtmisega, vaid see peab hõlmama ka tähtaja kohaldamise korda, sealhulgas viisi, kuidas arvestatakse selle tähtaja algust⁷. Siinkohal tuleb erilist tähelepanu pöörata kahele Euroopa Kohtu otsusele. Euroopa Kohus sedastas oma 9. juuli 2019. aasta kohtuotsuses, et kolmeaastane aegumistähtaeg, mis hakkab kulgema lepingu täieliku täitmise kuupäevast, ei taga tarbijale tõhusat kaitset, kuna see tähtaeg võib lõppeda enne, kui tarbija on teadlik selles lepingus sisalduva tingimuse ebaõiglasest iseloomust. Niisugune tähtaeg muudab seega tarbijale

¹ Vt Euroopa kohtu 21. detsembri 2016. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutierrez Naranjo, punkt 68; 16. juuli 2020. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-224/19 ja C-259/19, Caixabank, punkt 82.

² Vt Euroopa Kohtu 6. oktoobri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, punkt 41; 21. detsembri 2016. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutierrez Naranjo, punkt 69; 16. juuli 2020. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-224/19 ja C-259/19, Caixabank, punkt 82.

³ Vt Euroopa Kohtu 26. oktoobri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-168/05, Mostaza Claro, punkt 24; 3. aprilli 2019. aasta otsus kohtuasjas C-266/18, Aqua Med., punkt 47; 26. juuni 2019. aasta otsus kohtuasjas C-407/18, Addiko Bank, punkt 46; 16. juuli 2020. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-224/19 ja C-259/19, Caixabank, punkt 83.

⁴ Vt Euroopa Kohtu 1. oktoobri 2015. aasta otsus kohtuasjas C-32/14, ERSTE Bank Hungary, punkt 59; 21. aprilli 2016. aasta otsus kohtuasjas C-377/14, Radlinger ja Radlingerova, punkt 40; 13. septembri 2018. aasta otsus kohtuasjas C-176/17, Profi Credit Polska, punkt 63.

⁵ Vt Euroopa Kohtu 16. juuli 2020. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-224/19 ja C-259/19, Caixabank, punkt 83.

⁶ Vt Euroopa Kohtu 29. oktoobri 2015. aasta otsus kohtuasjas C-8/14, BBVA, punkt 29.

⁷ Vt Euroopa Kohtu 9. juuli 2020. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-698/18 ja C-699/18, SC Raiffeisen Bank, punkt 61.

direktiivis 93/13 antud õiguste kasutamise ülemäära raskeks⁸. Eeltoodust tuleneb, et tõhususe põhimõttega on vastuolus see, et tagasinõuet sisaldava hagi puhul kehtib kolmeaastane aegumistähtaeg, mis hakkab kulgema kõnealuse lepingu lõppemise kuupäeval, olenemata sellest, kas tarbija oli sel kuupäeval või oleks asjale ratsionaalselt lähenedes pidanud olema teadlik selle lepingutingimuse ebaõiglasest iseloomust, millele ta oma tagasinõudes tugines, sest sellised põhimõtted võivad muuta tarbijale direktiivist 93/13 tulenevate õiguste kasutamise ülemäära raskeks⁹. Oma 16. juuli 2019. aasta otsuses sedastas Euroopa Kohus aga, et viieaastase aegumistähtaja kohaldamine selliselt, et see tähtaeg hakkab kulgema lepingu sõlmimisest, tähendaks seda, et tarbija võib nõuda ebaõiglasest tunnustatud lepingutingimuse täitmiseks tehtud maksete tagasimaksmist üksnes esimese viie aasta jooksul pärast lepingu allkirjastamist, olenemata sellest, kas ta teadis või oleks asjale ratsionaalselt lähenedes pidanud teadma, et see tingimus on ebaõiglane, muudaks see tarbijale direktiiviga 93/13 antud õiguste kasutamise ülemäära raskeks ja rikuks seega tõhususe põhimõtet koosmõjus õiguskindluse põhimõttega.¹⁰ Seega leiab Euroopa Kohus, et analüüsides hagide aegumist käsitlevaid liikmesriigi õigusnorme nende kooskõla seisukohast tõhususe põhimõttega, tuleb erilist tähelepanu pöörata kuupäevale, mil hakkab kulgema tarbija nõude aegumistähtaeg. Sellega seoses on eriti oluline, et direktiiviga 93/13 loodud kaitsesüsteem lähtub eeldusest, et tarbija on suhetes müüja või teenuste osutajaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja tal on vähem teavet ning ta aktsepteerib seega müüja või teenuste osutaja varem koostatud tingimused, ilma et tal oleks võimalik nende sisu mõjutada¹¹. Seega on võimalik, et tarbijad ei ole teadlikud hüpoteeklaenulepingus sisalduva tingimuse ebaõiglasest laadist või oma direktiivist 93/13 tulenevate õiguste ulatusest.¹² Selle kohtupraktika analüüsist tundub järelduvat, et tarbija nõude aegumistähtaeg ei tohi hakata kulgema seni, kuni tarbija saab teada lepingutingimuse ebaõiglasest või vähemalt kuni ta oleks mõistlikult pidanud sellest teada saanud olema. Selline järeldus näib eriti asjakohane 30 aastaks sõlmitud laenulepingu puhul. Tarbija puhul, kes on täitnud ebaõiglasi tingimusi sisaldavat lepingut rohkem kui kümme aastat, on väike tõenäosus, et ta võis juba algusest peale olla teadlik nende tingimuste ebaõiglasest iseloomust.

⁸ Vt Euroopa Kohtu 9. juuli 2020. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-698/18 ja C-699/18, SC Raiffeisen Bank, punkt 67.

⁹ Vt Euroopa Kohtu 9. juuli 2020. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-698/18 ja C-699/18, SC Raiffeisen Bank, punkt 75.

¹⁰ Vt Euroopa Kohtu 16. juuli 2020. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-224/19 ja C-259/19, CaixaBank, punkt 91.

¹¹ Vt Euroopa Kohtu 19. detsembri 2019. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-453/18 ja C-494/18, punkt 40; 9. juuli 2020. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-698/18 ja C-699/18, SC Raiffeisen Bank, punkt 67.

¹² Vt 13. septembri 2018. aasta otsus kohtuasjas C-176/17, Profi Credit Polska, punkt 69; 16. juuli 2020. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-224/19 ja C-259/19, CaixaBank, punkt 90.

- 10 Eeltoodut arvestades näib, et tsiviilseadustiku artikli 120 § 1 kitsendav tõlgendus, mis on esitatud eespool, rikub direktiivi 93/13/EMÜ artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1, samuti tõhususe ja õiguskindluse põhimõtteid. Kõnealust liikmesriigi õiguse sätet tuleb seega tõlgendada nii, et tarbija õigus esitada ebaõiglasi tingimusi sisaldava lepingu alusel tasutud makse tagasimaksmise nõue ei tohi alata mitte teenuse osutamise hetkest, vaid alles hetkest, kui tarbija sai selle tingimuse ebaõiglasest iseloomust teada. Taotletavat mõju ei ole võimalik saavutada üksnes tsiviilseadustiku artikli 5 kohaldamisega tõlgendatuna nii, et see lubab käsitada aegumise vastuväidet kui kostjapoolset tal oleva subjektiivse õiguse kuritarvitamise väljendust, ja seega asuda seisukohale, et sellele väitele tuginemine ei tekita õiguslikke tagajärgi.
- 11 Laenulepingud (sealhulgas hüpoteeklaenud) sõlmitakse sageli paljudeks aastateks ning vaidlus selle üle, kas lepingutingimus on õiguspärane või mitte, võib tekkida rohkem kui kümme aastat pärast lepingu sõlmimist. Seega võib tekkida küsimus, kas liikmesriigi õigusnorm on kooskõlas direktiivi 93/13/EMÜ artikli 6 lõikega 1 osas, milles see piirab tingimuse ebaõigluse tuvastamise tagajärjel tekkivat tagasitaitmiskohustust (risk, et tarbija saab tagasi nõuda vaid osa alusetult makstud summadest juhul, kui tuginetakse aegumisele). Näiteks juhul, kui pangad võtavad tasu, mis on seotud tarbija poolt zlottides tehtud maksete välisriigi vääringusse konverteerimisega, on meil tegemist paljude konverteerimistasu tagasimaksmise nõuetega, mille aegumistähtaeg hakkab kulgema eraldi, alates laenusaaaja tasutud igast laenumaksest.
- 12 Seoses aegumistähtajaga, mida kohaldatakse panga nõudele laenu põhiosa tagasi maksta, on Euroopa Kohus ise märkinud, et lepingu tühistamisel seetõttu, et osa selle tingimustest on ebaõiglasel, on põhimõtteliselt samad tagajärjed kui allesjäänud laenusumma kohe sissenõutavaks muutumisel.¹³ Ei ole kahtlust, et panga nõude esitamise aegumistähtaeg panga majandustegevuse raames on kolm aastat (tsiviilseadustiku artikkel 118). Seevastu tsiviilseadustiku artikli 120 § 1 kohaldamine eespool viidatud kohtupraktika kohaselt tähendaks, et see tähtaeg peaks hakkama kulgema laenu väljamaksmise algusest, mistõttu käesolevas asjas oleks panga nõue laenu põhisummale vastava summa tagasimaksmiseks täielikult aegunud.
- 13 Seega olukord, kus tühisest laenulepingust tulenev tarbija nõue maksta tagasi alusetult tasutud summa tuleb lugeda kas või osaliselt aegunuks juhul, kui panga sarnane õigus ei oleks üldse aegunud (ja seda hoolimata formaalselt lühemast aegumistähtajast), oleks seega eriti kahjulik tarbijatele ega tooks kindlasti kaasa direktiivist 93/13 tulenevate tagatiste rakendamist. Selles kontekstis võib isegi tarbijaid, kes tunnevad oma õigusi ja saavad neist aru, panna nende õiguste maksmapanekust loobuma hirm, et parimal juhul saavad nad tagasi nõuda vaid osa

¹³ Vt 30. aprilli 2014. aasta otsus kohtuasjas C-26/13, Ksler, punkt 84; 26. märtsi 2019. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, punkt 58.

täidetud kohustustest, samas kui pangal on õigus nõuda tarbijalt kogu panga makstud laenusumma tagasimaksmist.

- 14 Seega on põhjendatud küsimus, kas asjaolu, et tarbija nõue on nendel põhjustel aegunud, ei riku võrdvärsuse põhimõtet. Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et selle põhimõtte järgimine nõuab, et asjaomane liikmesriigi õigusnorm oleks ühtemoodi kohaldatav nii õigussubjektidele liidu õigusest tulenevate õiguste kaitseks kui ka liikmesriigi õiguse eiramisest tulenevate hagide puhul, kui neil hagidel on sarnane ese ja alus.¹⁴ Võrdvärsuse põhimõtte rikkumise saab tuvastada veel ühel põhjusel, st olulise erinevuse tõttu õigusvastase teoga tekitatud kahju hüvitamise nõude aegumistähtaja kulgema hakkamise (tsiviilseadustiku artikli 442¹ § 1) arvestamisel, mis ei saa alata enne, kui kannatanu on saanud teada kahjust ja selle hüvitamiseks kohustatud isikust ning alusetult saadu tagastamise nõudest (tsiviilseadustiku artikli 120 § 1). Neil kahel nõudel on ühised tunnused: nimelt on tegemist nõuetega kohustuste alusel, mis tulenevad mitte õigustoimingutest (sealhulgas lepingutest), vaid teatud faktilistest asjaoludest, millega õigusnormid seovad teatavad õiguslikud tagajärjed. Seega tähendab selline erinevus võrdvärsuse põhimõtte rikkumist. Kui tarbija kaotaks pangale oma vahendid õigusvastase toimingu tagajärjel, mille on teinud pank või isik, kelle eest pank vastutab, hakkab tarbija nõude aegumistähtaeg kulgema tsiviilseadustiku artikli 442¹ § 1 alusel hiljem. On aga raske leida põhjuseid, mis õigustaksid tarbija positsiooni eristamist mõlemal kirjeldatud juhul.
- 15 Eelotsusetaotluse esitanud kohus teeb ettepaneku vastata järgmiselt: nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 ning võrdvärsuse, tõhususe ja õiguskindluse põhimõtteid tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õiguse selline kohtulik tõlgendamine, mille kohaselt hakkab müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel sõlmitud lepingu ebaõiglase tingimuse alusel alusetult makstud summade tagastamise aegumistähtaeg kulgema enne, kui tarbija sai lepingutingimuse ebaõiglusest teada või oleks mõistlikult pidanud sellest teada saanud olema.

¹⁴ Vt Euroopa Kohtu 27. veebruari 2014. aasta otsus kohtuasjas C-470/12, Pohotovost, punkt 47; 9. juuli 2020. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-698/18 ja C-699/18, SC Raiffeisen Bank, punkt 67.